

Egy „rendhagyó” kontaktjelenség az északi angol nyelvjárásban: szociolingvisztikai megközelítés

Az előadás kiindulópontja az a szakirodalomban sok helyütt adatolt tény, hogy az óangol nyelv dialektusai közül az észak-angliai northumbriait és a közép-angliai merciait érintő erősebb skandináv nyelvi kontakthatás következtében jelentősebb morfológiai egyszerűsödés következett be mind az igék, mind pedig a névszók ragjaiban. Egyesek szerint akár pidzsinizációról is beszélhetünk (vö. Poussa 1980; Görlach 1983). Az északon tapasztalható nyelvi fejleményekkel szemben a déli és nyugati nyelvjárások konzervatívabb módon viselkedve kisebb fokú egyszerűsödést mutattak.

Az ismertetendő kvantitatív kutatás azonban kimutatja, hogy (1) meglepő módon a northumbriai nyelvjárásban a főnevek többes szám datívusz alakjai statisztikailag szignifikáns módon nem egyszerűsödtek olyan mértékben és gyorsasággal, mint a többi egyes és többes számú esetrag, továbbá (2) a közép-angol nyelv északi nyelvjárásában – több évszázaddal az angol-skandináv nyelvkontaktust követően – szintén megőrződtek a kevésbé redukált alakok. Következésképp az északi nyelvjárás morfológiai rendszerében két egymással ellentétes tendencia érvényesül egyszerre: innovatív redukció és konzervativizmus.

A kutatás korrelációs vizsgálatának eredményei arra engednek következtetni, hogy az egyébként innovatív északi nyelvjárások többes szám datívusz ragja a vele alakilag megegyező skandináv rag jelenlétében őrződhetett meg. A nagyobb mértékű skandináv hatás tehát kisebb fokú egyszerűsödéssel járt együtt az óangolban és a középanyolban. Mindez az előadás érvelése szerint a több évszázadon keresztül tartó intenzív angol-skandináv kontaktusban kétnyelvűvé váló beszélgetőpartnerek kommunikációs szükségleteiből és identitásjelölési gyakorlatából következhetett. További okokként figyelembe veendő a következő tények: (1) a kontaktusba került nyelvek közeli rokonsága, ebből adódóan a morfológiai rendszerük és szókészletük nagyfokú hasonlósága; (2) a nyelvek presztízisének azonos foka, ami adsztrátum hatásokat eredményezett.

Amellett, hogy ez a felfedezés megkérdőjelezi a nyelvkontaktológia egyik alapvető tézisének és a pidzsinizáció fő mechanizmusának általános érvényűségét, egyben a szociolingvisztikai és kommunikációs alkalmazkodási (lásd Giles 1973; Bell 1984) elméletek alkalmazásának hasznosságára is példa.